

TJÄNSTESKRIVELSE

Yttrande över Trafikverkets förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037, LI2025/01587

Förslag till beslut

Att godkänna yttrandet över Trafikverkets förslag till Nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037 och att det översänds till Trafikverket.

Ärendebeskrivning

Trafikverket har skickat ut ett förslag till Nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037 på remiss. Lycksele kommun har tagit del av förslaget och vill framföra synpunkter med fokus på kommunens och inlandets utveckling, totalförsvaret och klimatomställning. Kommunen ser med oro på att viktiga stråk och funktioner i inlandet inte ges tillräcklig prioritet, trots deras betydelse för både regional utveckling, försörjningsberedskap och klimatmålen.

E12-stråket är en viktig försörjningskorridor vid kris och krig

E12-stråket genom Norge, Sverige och Finland är en viktig logistik- och försörjningskorridor mellan länderna. Mo i Rana har en isfri, intermodal Atlanthamn, och färjeförbindelsen mellan Umeå och Vasa har förstärkts med världens mest miljövänliga färja. Dessutom pågår en utredning, finansierad bland annat av finska staten, om en fast förbindelse över Kvarken – den så kallade Nordic Connector. Väg E12 samt hamnarna i Mo i Rana och Umeå ingår i EU:s strategiska nät Ten-T, och hamnen i Vasa arbetar för att bli en del av både Ten-E och Ten-T. Hamnarna i Umeå och Vasa är utpekade som strategiskt viktiga ur försörjningsberedskaps- och militär synvinkel, och länken mellan dem är identifierad som en central logistiknod. Även flygplatserna i Mo i Rana, Hemavan, Lycksele, Umeå och Vasa samt den intermodala järnvägsterminalen i Umeå ingår i EU:s strategiska nätverk.

Avståndet mellan de av Nato utpekade Atlanthamnarna i Narvik och Trondheim är 90 mil landvägen, och båda stråken som försörjer dessa hamnar har brister i infrastrukturen. E12-stråket får därmed en mycket viktig kompletterande försörjningsfunktion. Att upprätthålla grundläggande samhällsfunktioner är avgörande för en robust och motståndskraftig samhällsstruktur, där tillgång till kvalificerad arbetskraft, sjukvård och högre utbildning är centrala delar. Kommunerna längs E12-stråket, inklusive Lycksele, har tillsammans med Länsstyrelsen, Region Västerbotten, Föreningen Blå Vägen, MidtSkandia och Kvarkenrådet undertecknat ett positionspapper som betonar E12:s betydelse som försörjningskorridor vid kris och krig.

Lycksele kommun har en nyckelroll i inlandets utveckling och försörjningsberedskap. Som ett regionalt centrum erbjuder Lycksele sjukvård med akutsjukhus, högre utbildning genom Lärcentrum och yrkeshögskolor samt ett diversifierat arbetsmarknadsutbud. Detta gör kommunen till en strategisk nod för kompetensförsörjning och samhällsservice i Västerbottens inland. Flygplatsen i Lycksele, som är en del av EU:s strategiska nät, förstärker denna roll genom att möjliggöra snabba transporter för både civila och militära behov. För att säkra inlandets tillgänglighet

och utveckling är det avgörande att E12-stråket förbättras, vilket direkt gynnar Lycksele som nav för arbetskraft, utbildning och sjukvård.

Uppgradering och elektrifiering av Västerbotniabanan sträckan Hällnäs–Lycksele

I en första etapp vill vi se en uppgradering och elektrifiering av sträckan Hällnäs - Lycksele och i nästa steg att elektrifieringen fullföljs upp till Storuman. Om banan Hällnäs - Lycksele hade varit elektrifierad idag skulle det ha funnits persontrafik till Lycksele. Utan elektrifiering har Norrtåg tvingats använda dieseltåg, vilket visar sig innebära en dyr, sårbar och icke klimatvänlig lösning. Detta har i sin tur lett till att persontrafiken har upphört.

En direkt konsekvens av den nedlagda persontrafiken är utmaningar för Lycksele och Umeå sjukhus, som har ett nära samarbete inom patientvård, att klara sin verksamhet. Att upprätthålla Lyckseles sjukhus funktion är viktig ur ett civilperspektiv och funktionen är en viktig angelägenhet för hela södra Lappland. Detsamma gäller tillgången till högre utbildning och tillgången till kvalificerad kompetens generellt.

Stråket har en stor betydelse för skogsnäringen och kommer i takt med ökad mängd produktiv skog få en större betydelse. Skogsnäringen, som utgörs av flera nationella företag, är oroade över icke-funktionella järnvägstransporter på Västerbotniabanan. Se bland annat SCA:s rapport om skogsnäringens betydelse för norra Sverige 2025:1.

Skyfallen under hösten 2025 i Västernorrlands län visade tydligt på behovet av fler fungerande tvärstråk. Ett av problemen som uppstod var att det, på grund av de olika standarderna inom det svenska järnvägssystemet, krävdes omlastning av gods. En upprustning och elektrifiering av Västerbotniabanan underlättar framtida behov av omlastning av transporter från anslutande banor.

Upprustningen av banan omfattar bland annat att åtgärda plankorsningar, höja bärigheten till STAX 25 ton (idag saknas 50 kg räler på ca 5 mil), tätare mellan sliparna och heyback-befästning. Helsvetsade räler är inte ett krav men kan förbättra komfort och underhåll.

Lycksele kommun vill understryka vikten av att upprusta och elektrifiera Västerbotniabanan sträckan Hällnäs - Lycksele som en första etapp för allt:

- Skapa förutsättningar för grön tillväxt i stråket
- Ge möjlighet att upprätthålla ett jämställt och robust civilsamhälle i linje med Trafikverkets mål om ökad motståndskraft och tillgänglighet.
- Möjliggöra hållbara transporter i inlandet och minska beroendet av fossila bränslen, vilket bidrar till att uppnå klimatmålen.

Enligt direktiven ska den samhällsekonomiska nyttan vara vägledande för nya investeringar. Sträckan Hällnäs - Lycksele (bandel 152) har en ny samhällsekonomisk bedömning framtagen av Trafikverket, som resulterade i en nettonuvärdeskvot (nnk) på 0,10. Det är små marginaler när nnk räknas ut och vid en känslighetsanalys väger nnk för åtgärden snabbt över till noll eller till och med positiv nivå. Den samhällsekonomiska beräkningen (2021-06-01) som gjordes inför förra revideringen av planen landade på en robust nnk +1,05.

Åtgärder efter Europa väg 12

Sträckan väster om Vännäs utgör en av de mest utmanande delarna av E12-stråket, med stora variationer i trafikflöden och omfattande godstransporter. Denna del berör främst kommunerna Vindeln, Lycksele och Storuman, men även Dorotea, Vilhelmina och Åsele påverkas indirekt genom anslutande vägar och godsflöden. För att möta dessa utmaningar krävs åtgärder som tar hänsyn till randbebyggelsen och skapar ett stråk som fungerar för genomfartstrafik, lokalsamhällen, kollektivtrafik och godstransporter. Centrala insatser är bullerskydd, minskade barriäreffekter och förbättrad säkerhet för oskyddade trafikanter. Dessutom behövs stigningsfält på strategiska sträckor för att hantera den tunga trafiken och stärka framkomligheten.

Lycksele kommun förespråkar en målstandard på 100 km/h för hela E12-stråket. Förbättringar längs stråket ger betydande samhällsnytta genom:

- Kortare restider
- Ökad punktlighet för person- och godstrafik
- Bättre förutsättningar för kollektivtrafik
- Minskade olycksrisker
- Stärkt regional utveckling

För att kunna prioritera kommande åtgärder efterfrågas en nyttoanalys som tydligt visar vilka insatser som ger störst effekt för framkomlighet och trafiksäkerhet i relation till investeringskostnad.

Karonsbo är ett attraktivt bostadsområde i Lycksele där ytterligare tomter planeras. Området ligger en bit utanför tätorten längs E12 mot Umeå. I dagsläget saknas gång- och cykelväg in mot centrum, vilket är en återkommande synpunkt från medborgarna och har identifierats som ett behov i den åtgärdsvalsstudie (ÅVS) som genomförts för sträckan Väg E12 mellan Vännäs (korsning väg 92) och Lycksele (korsning Furuvik–Furuvik, 2018-05-31). För att boende ska kunna gå eller cykla till arbete och service behöver en gång- och cykelväg etableras. Lycksele kommun ser detta som en prioriterad åtgärd och önskar att arbetet fortsätter med vägplan som nästa steg

De regionala flygplatser är helt avgörande för tillgängligheten i stråket

Flyget är en nödvändig del av ett fungerande transportsystem i regioner med långa avstånd och helt avgörande för att upprätthålla tillgängligheten i stråket, inte minst för sjukvård, forskning och näringsliv. Både Lycksele lasarett och universitetssjukhuset i Umeå är beroende av flygtransporter för patienter i hela norra Sverige. Flygplatserna i Hemavan skapar unika förutsättningar för turismnäringen men också för övrigt näringsliv.

Både Lycksele och Hemavans flygplatser har trafikplikt och upphandlad trafik till Arlanda sex dagar i veckan. Antalet passagerare vid Lycksele flygplats var under 2024 18 100 och Hemavan 14 637. Lycksele flygplats är

beredskapsflygplats och därmed kritisk för samhällsviktiga transporter som ambulans-, polis- och brandflyg. Den kan även nyttjas av NATO för tankning vid behov. För framtiden behöver regionalt flyg utvecklas som ökar effektiviteten i den regionala kollektivtrafiken. Detta bör ske parallellt med att tillgänglighetsaspekterna till de orter som idag har trafikplikt och upphandlad trafik fortsätter att gälla. Man bör dessutom använda den EU-standard för tillgänglighet som är något tuffare än den som Trafikverket idag använder (3 timmar, inte dagens 4-5 timmar).

De regionala flygplatsernas funktion är beroende av god tillgänglighet via väg och kollektivtrafik. Det saknas en planering i både Nationell och Regional plan som tar hänsyn till detta.

Att för en relativ liten kommun driva och ställa om en regional flygplats är en mycket tung börda att bära. Förstärkningen av det statliga driftstödet till de regionala flygplatserna från 210 till 528 MSEK/år som föreslås är mycket välkommen. Därtill det något ökade anslaget till beredskapsflygplatser.

Detta räcker dock inte:

- Förslaget till plan saknar en tydlig analys av flygets roll i transportsystemet, särskilt med hänsyn till norra Sveriges behov av god tillgänglighet och konkurrenskraft. Den nationella planen bör redovisa hur dessa trafikslag kopplas samman i strategiska noder utöver Arlanda flygplats och hur investeringar samordnas med flygplatsernas utveckling.
- För att våra regionala flygplatser ska kunna hålla beredskap och öppet för samhällsnyttigt flyg vid sidan av passagerarflyg krävs mer tillskott och en plan – som är statlig.
- För att över tid kunna planera för framtiden för flygplatserna krävs en sammanhållen policy från staten vad gäller regionalt flyg och inrikes flyg - därför är vi positiva att just den frågan utreds nu.
- Med flygplatser som nav växer ekosystem för lokalt näringsliv, transporter, samlingspunkter etc fram. Detta bromsas när man lever med risken att vart fjärde år få stora förändringar i flygtrafik och flygplatsdrift, vilket är fallet med nuvarande system för trafikplikt och upphandlingar.
- För ett levande stråk, E12-stråket, måste flygplatserna längs stråket vara livskraftiga och fungerande även för det framtida flyget. Det kommer ett regionalt fossilfritt flyg, det kommer ett ökande behov av säkerhets- och beredskapsrelaterat flyg och det kommer ett ökat flöde av besökare som reser med flyg.
- Investeringsmedel för fossilfri infrastruktur måste tillföras: laddare/vätgas/biobränsletankar eller vad som nu kan komma att bli den valda tekniken måste finnas på plats om det skall kunna fungera. Den investeringen kan inte en kommun eller en region ta för en flygplats.

Uppdatering av ÅVS för E12 stråket Mo i Rana - Umeå - Helsingfors inkluderat Nordic Connector

2016 färdigställdes Trafikverket en gränsöverskridande ÅVS för stråket med fokus på delen genom Sverige (TRV 2015/108288). Lycksele kommun anser att denna ÅVS bör uppdateras med hänsyn till det nya geopolitiska läget och att den kompletteras med aspekter kopplade till stråkets betydelse som försörjningskorridor och för Totalförsvaret. Den bör också möta upp det pågående utredningsarbetet för en fast förbindelse över Kvarken som bland annat finansieras av staten, den så kallade Nordic Connector.

Samlad bedömning

Lycksele kommun anser att Trafikverkets förslag till nationell plan inte tillräckligt beaktar inlandets behov. Kommunen understryker vikten av att elektrifiera Tvärbanan, höja bärigheten i järnvägsnätet samt stärka öst–västliga stråk ur ett totalförsvars- och klimathänseende. Dessa åtgärder är avgörande för att uppnå klimatmål, stärka totalförsvaret och säkerställa konkurrenskraftiga transporter i norra Sverige.

Beslutet skickas till

li.remissvar@regeringskansliet.se

li.transport.remissvar@regeringskansliet.se

Vilhelm From
Infrastrukturplanerare / Samhällsplanerare
Samhällsplaneringsenheten